

séges üzemeket a szintetikus nyersanyagok gyártására. Az első négyéves-terv váltóinak csak kis részét sikerült „konszolidálni”, szóval váltóadóságból rendezett, hosszulejártú adóssággá átalakítani. A forgalomban lévő nagymennyiségű váltó jelentősége egyszerűen annyi, hogy a német állam már évekre előre elfogyasztotta bevételeit. A konszolidálás pedig élénken emlékeztet a háború alatti hadikölcsönök jegyzésére. A bankok, vállalkozók a konszolidálási kölcsönöket egyszerűen — váltókkal jegyzik le. Így a német állam nem jut pénzhez, nem jut tőkéhez, hanem saját adósságleveleit kapja vissza, amelyekért új adósságleveleket ad. A váltók áradatának pedig inflátorikus a hatása. Növekszik a fizetési eszközök mennyisége, tehát nő a drágaság, csökken a munkabér reális értéke, csökken a pénz vásárlóereje. Ez ellen a törvényszerűség ellen hiába igyekeznek védekezni, folyton újabb és újabb kereskedőket zárnak be, akik „drágítanak”, folyton újabb és újabb embereket pellengéreznek ki hazafiatlan árdrágítás miatt. Munkásság, polgárság, parasztság egyaránt elégedetlenek, hiszen pénzük mindig kevesebbet ér, életszínvonaluk mindinkább csökken. Mindez pedig még csak az első, fegyverkezési négyéves terv hatása. Mi lesz, majd ha a második négyéves terv finanszírozására újabb váltóáradat szakad Németországra?

A német gazdasági életet ma az jellemzi, hogy ma mindennemű gazdasági intézkedés értékpusztítással jár és a tömegek életszínvonalának csökkentésével. Németországban ma minden gazdasági intézkedés társadalmi hatású és így politikaiá válhat.

Ádám Elek

A DEPRESSZIÓ ALAKULÁSA CSEHSZLOVÁKIÁBAN

Csehszlovákia gazdasági élete a válság kitörése óta először ebben az esztendőben mutat fel számottevő javulást. Márciusig a munkanélküliség még jóval felülmuta az előző év színvonalát. A termelés meg a külkereskedelmi forgalom adatai egyaránt vigasztalan képet mutattak. A mai állapotok változatlan fennmaradásában erősen érdekelt *Lidové Listy* lemondóan jegyezte meg: „a jelen gazdasági válság bűvös körhöz hasonló, melyből senki sem ismeri a kiutat.” A nyári hónapok azonban lassan élénkület hoztak az évek óta tartó tespedésbe. A depressziós tünetek, az elmúlt esztendő átmeneti javulásával szemben, határozottabb formát öltöttek.

Mindenekelőtt a munkanélküliség jelentős csökkenése az, amit a hivatalos sajtó a figyelem középpontjába állít. Márciustól kezdve a foglalkozásnélküliek száma állandóan az 1905. év színvonalára mögött marad. Ami pedig még figyelemreméltóbb: a munkapiac javulása szeptemberben meg októberben is tovább tartott. Az elmúlt esztendőben ezek a hónapok a munkanélküliség ugrásszerű emelkedését mutatták. 1935 augusztusában 557.706; szeptemberében 573.362; októberében pedig 601.390 munkanélkülit tartottak nyilván. Ezzel szemben 1936 augusztusában 483.502 főre rugott a hivatalosan kimutatott foglalkozásnélküliek száma; szeptemberben 479 ezer 268; októberben ideiglenes adatok alapján kerekén 440 ezerre.

Jelentős emelkedést kell megállapítanunk ezzel párhuzamosan a legtöbb termelési ágban. A nyersvas termelése 40.9 százalékkal; a nyersacélé 28.1; a kőszéné 10.3; a koksze 25 százalékkal multa felül 1936 első 9 hónapjában az előző év színvonalát. A fonó és: szövőipar termelése ugyancsak kedvezően alakult. Ez év nyarán elérte az 1929. év mutatószámainak 91 százalékát. Erőteljesen nekilendült az építkezési ipar tevékenysége is. A téglagyárak magas munkalétszámmal dolgoztak. A cementkartell össz-forgalma a múlt év 835.520 tonnájával szemben 1936 első 10 hónapjában

929.500 tonnát ért el. Érezhetően emelkedett az ipar szénfogyasztása is. A villamosenergia termelése 20 százalékkal gyarapodott.

Nem minden ok nélkül mutatott rá egyik napilap ennek a javulásnak az erőteljes világfegyverkezéssel való kapcsolataira. Ez nem csak a nehézipar feltűnően magas részesedésében jut kifejezésre. Szerepe van a fegyverkezésnek az építkezési, sőt a textilipar javulásában is. Bárhogyan dőljön is azonban el ez a sokat vitatott kérdés, magának a felélénkülésnek ténye előtt dőreség volna szemet hunynunk.

Külkereskedelmi vonatkozásban a depressziós tünetek hasonló szilárdulását kell lerögzítenünk. A javulás ezen a téren mintegy 30 százalékra tehető. A cseh koronának a francia frank devalvációjával egyidejűleg bekövetkezett értékcsökkentésétől a hivatalos tényezők újabb kedvező fordulatot várnak. Hogy ezek mennyire jogosultak, azt csak a következő hónapok statisztikája döntheti el. Mivel a köztársaság legjelentősebb exportországainak egy részében ugyancsak devalválták a pénzgységet, annak várt hatásait legalább is problematikusnak kell itélnünk. Ezzel szemben egyáltalán nem kérdéses a devalváció kedvezőtlen kihatása a belső piac alakulására és ezzel a depresszió átmeneti szilárdulásának sorsára. Vitan felül álló tény, hogy a depressziós felélénkülés a racionalizálás és a munkaerő teljesítőképségének fokozása, másrészt a munkabérek leszorítása révén következett be. A vállalatok nyeresége a stagnáló vagy hanyatló munkabérekkel egyidejűleg erősen növekszik. A Brünni Fegyvergyár 1934-ben 6 millió 100 ezer cseh korona tiszta nyereséget mutatott ki, míg 1935-ben 13 és fél milliót. Az Explozia 10 millió 700 ezer cs. k.-val szemben kerekén 14 mihót. A Poldi (bányatársaság) másfél millióval szemben 7 milliót. A vállalatok részvényei olyan rohamosan emelkedtek a hasonló mérlegek nyilvánosságra hozatala után, hogy a *Prager Börsen Courir* is felemelte óvó szavát. „Tényként leszögezzük, — olvassuk a lap szeptember 10.-i számában, hogy a mai árfolyamok nincsenek tekintettel a vállalatoknak a közeli vagy akár a távolabbi jövőben elérhető hozamára.”

Ezekkel a feltűnően magas nyereségekkel szemben éles ellentétben áll a kereseti lehetőségek leromlása. A bányaipar nemrégiben közzétett statisztikái szembetűnően érzékeltetik ezt az ellentmondást. 1929-ben 57 ezer 592 munkást alkalmaztak a köztársaság bányaiparában. 1935-ben számuk 41.786-ra apadt. Egy munkásra 1929-ben 1042 tonna évi termelés jutott; 1935-ben pedig 1256 tonna. A munkateljesítmény mintegy 20 százalékos emelkedésével egyidejűleg az egy munkásra jutó évi kereset 11 ezer 785 cseh koronáról 8.978 cs. k.-ra csökkent.

Ez a tünet nem csak a bányaiparra jellemző. Általános jelenséggé lett és az életszínvonal jelentős hanyatlását hozta magával. Az ipari termelés emelkedésével egy sor fogyasztási cikk, különösen a luxuscikkek forgalmának hanyatlása áll szemben. A husfogyasztás 1935 első 9 hónapjában 2.751.700 kilogrammot tett ki. 1936 megfelelő időszakában csak 2 millió 600.000 kilogrammot. Az egy fejre eső husfogyasztás 18.21 kg.-r. l 17.14 kg.-ra hanyatlott. A sörfogyasztás januártól augusztusig tavaly 5.39 millió hektolitert ért el; ez évben csupán 5.28 millió hl.-t. Nyilvánvaló, hogy a devalvációt előbb-utóbb nyomom követő drágulás ezen a téren csak további rosszabbodást hozhat magával. A belföldi fogyasztás, aminek jelentős emelkedése egyedül tehetné a gazdasági felélénkülés szilárd alapját, ezzel további zsugorodás felé siet.

Mindezen megfontolások alapján a csehszlovákiai gazdasági felélénkülést tartózkodva kell fogadnunk. Egyébként a közgazdaság hivatalos vezetői sem táplálnak azzal kapcsolatban illuziókat. A Prágai Kereskedelmi

Csarnok november 10.-én megtartott közgyűlésén Trebicky dr elnök a következőket jelentette ki: „Egy terjedelmes kérdőív alapján megállapította a Csarnok, hogy a prágai körzetben jelentősebb általános gazdasági felélénkülésről mindeztideig nem lehet szó. Rendszerint viszonylag csekély javulás mutatkozik csupán, mely tartósságát illetően bizonytalan. Sok iparág nem képes kibontakozni a mély stagnációból. Másokban a helyzet rosszabbodott. Természetesen feltételeznünk lehet, hogy a körzet gazdasági javulása a küszöbön áll. Ez azonban hosszas lefolyásúnak ígérkezik.”

Mindenesetre bizonyos az, hogy a legközelebbi hónapokban a termés és a munkapiac kedvezőbb alakulásával lehet számolni, mint az elmúlt esztendőben. Éppen olyan bizonyos azonban az is, hogy ennek a felélénkülésnek nem jósolhatunk hosszú életet. Mindeztideig nem látunk olyan intézkedéseket, melyek tartós gazdasági javulást ígérnének. A gazdasági élet mai feltételei mellett ilyen intézkedésekre nem is igen van kilátás.

K.K

V I L Á G S Z E M L E

Világszerte alakulnak a frontok!... Ez az első benyomás, melyet az égő Madrid rőt fényében körültekintő krónikás nyer. Félő, hogy a polgárháborúban izzó Spanyolország szikrája Európa puszkaporos hordóját mielőbb szétveti. Francóék elismerése az olasz és német hatalom által, a blokádháború fejleményei, könnyen kiváltói lehetnek oly eseményeknek, melyek mechanikusan vezetnek tovább a nagy kataklizmára. Az Ibériai-félsziget földrengéshulláma elgyűrűdzik, hogy tovább ne menjünk, pl. Francia-Észak-Afrikára is, ahol rejtélyes ügynökök segítenek szítani a francia- és zsidó-gyűlölet amugyis lobogó lángját. Algir, Tunisz és Marokkó arabjai vérszemet kaptak, miként az algiri főmufti meggyilkolása vagy a fezi zavargások is mutatják. A fegyverkezési ipar máris békekonjunkturáját éli. 1925-től 1935-ig a hadfelszerelésre kötött summa 3.5 milliárd aranydollárról 5.4 milliárd aranydollárra nőtt a világon — évente. A hadikonjunkturát élvező, nyersanyagot és élelmiszert szállító államok örökké szeretnék kinyújtani e prosperitás szakaszát, anélkül, hogy ennek végén megjelenne a háború. Az északi államok: Dánia, Norvégia, Svédország és Finnország államfőinek október 27.-i találkozása a béke megvédésének a jegyében folyt le és *Holsti*, az új finn külügyminiszter a Baltikumot is megkísérli egy nagy semlegességi blokkba tömöríteni. Az itt uralmon levő nagy parasztpártok épp oly kevéssé látnának szívesen egy — a baltibárokot visszahozó — német megszállást, mint egy orosz átvonulást és így érthető, ha hajlandóságot mutatnak egy semlegességi blokk megkötésére, ami Oroszország békepolitikájának a vonalában is fekszik.

A hadi konjunkturának tipikus esete Luxemburg, a nehéz ipar e fellekvára, ahol az egynegyed milliót kitevő lakosságból mindössze 11 (tizenegy) a munkanélküli. Ebből a konjunkturából szeretne hasznot húzni az aranyalapot elhagyó Svájc is, de itt a külkereskedelem föllendüléséhez fűzött remények tulzottnak bizonyultak mert ennek nagysága legfeljebb 30 százalékkal növekedik. A svájci osztályellentétek nem enyhülnek, a háborús ijedelem (mint azt *Klotz* kapitány háborút jósló könyvének lefoglalása is igazolja) emelkedőben, és így érdekes tünet a